

Udmurdi pärimuskultuur läbi kaameraläätse

16. ja 17. detsembril 2022 toimus Venemaa Teaduste Akadeemia Uurali filiaali Udmurdi Föderaalse Uurimiskeskuse Udmurdi Ajaloo, Keele ja Kirjanduse Instituudi (UILAL UdmFITs Vene Teaduste Akadeemia Uurali filiaal), Udmurdi Riikliku Ülikooli Udmurdi Filoloogia Instituudi (IUFFUZh UdGU) ja Eesti Kirjandusmuuseumi (EKM) rahvusvaheline veebinar “Udmurdi traditsiooniline kultuur läbi kaameraläätse”. Arutleti 21. sajandi alguses kaasaegse kultuuri seisukohalt oluliste videojäädvustuste üle. Jälgiti traditsiooniliste udmurdi riituste antropoloogilisi, folkloristlik-etnograafilisi salvestusi, samuti telefilme, videoblogisid, sotsiaalvõrgustikes levivate videote ja videoklippide erijooni.

Filme vaatasid ja arutelul osalesid teadlased (folkloristid, etnograafid, antropoloogid) ja praktikud (režissöörid, operaatorid, telesaadete saatejuhid, kultuuriasutuste töötajad), samuti udmurdi vaimse pärandi visuaalsest dokumenteerimisest huvitatud inimesed ja üliõpilased, kellest paljudele oli kohtumine pärimuskultuuriga uus. Tänu seminari veebiformaadile said paljud vaatajad võimaluse arutelus osaleda ja oma arvamust avaldada.

Tervituskõnega esines Venemaa Teaduste Akadeemia UdmFIT-i Uurali filiaali sotsiaal-humanitaarse suuna direktor Ljudmila N. Behtereva, Eesti Kirjandusmuuseumi folkloristika osakonna juhataja Mare Kõiva ja Eesti Kirjandusmuuseumi Eesti Rahvaluule Arhiivi vanemteadur Aado Lintrop.

Foto 1. Veebinari osalejad, ees paremal Nikolai Anisimov. Aleksandr Semjonovi foto 17. detsembril 2022.

Foto 2. Klippi Aleksandr Yuminovi esitlusest.

Foto 3. Udmurdi ohvipapid palvetamas. Kaader Eva Toulouze'i ja Liivo Niglase filmist "Elen vös".

Foto 4. Kama-tagused udmurdid palvetamas. Kaader Eva Toulouze'i ja Liivo Niglase filmist "Elen vös".

Foto 5. Kaader filmist "Кубо возьман" / "Пукись куню".

Lisaks rääkis Mare Kõiva teadusliku etnograafilise materjali filmimise probleemidest Eestis. Esimeste filmiprojektidega alustati juba 1950. aastatel, samas lähenemine jäi pikka aega lavastuslikuks, teistsuguse lähenemise tõi Mark Soo-

saar oma filmidega, milles oli tähtis kunstiline ja sotsiaalkriitiline noot. Aado Lintrop esitles oma viimast raamatut "Soome-ugri reisid" ning rääkis filmimise kogemusest Udmurtias 1980.–1990. aastate alguses, mil tollase Eesti Etnograafiamuuseumi töötajad eesotsas selle direktori Aleksei Petersoniga käisid enam kui kümnel korral Udmurtias ja löid ajalooliselt olulised filmid "Lõunaudmurtide religioosne kombestik 20. sajandi aluses" ja "Põhjaudmurtid 20. sajandi alguses".

Kaks veebiseminari päeva olid pingelised ja väga viljakad: kaks dokumentaalset etnograafilist filmi kohalikest matuseriitustest (L. Vakhitov; D. Kornilov, N. Anisimov), antropoloogiline film Kaamataguste udmurtide kollektiivsest palvusest (Eva Toulouse, Liivo Niglas), lood talvistest maskeerimiskommetest (TRK "Minu Udmurtia", V. Vaulina, A. Dobrjakov) ja külaansambli tegevusest rituaalsete viiside säilitamisel (STRC Udmurtia, V. Sidorov).

Suurt huvi pakkus udmurdi blogija (V. Trefilova) loome, videosari "Igapäeva elu kaduvad tavad", mis loodi projekti "Hoidjad" raames kindlas kogukonnas (A. Yuminov, V. Boldyreva), lühivideod "Teadlased 19. sajandi udmurtidest" (A. Dobrjakov). Arutati rekonstrueeritud rituaalide filmimise plusse ja miinuseid (G. Gluhhova). Noorele publikule oli märkimisväärne Tamga videokooli ja Pus Udmurdi klipilaboris (V. Stepanov) loodud videoklippide žanris töötamise kogemus.

Veebiseminari tagasisides tänasid osalejad ja vaatajad huvitava programmi ja tõstatatud probleemide eest. Ka väliskolleegid märkisid teema olulisust ja rõhutasid rituaalkultuuri originaalsust, mille mõned nähtused väärivad UNESCO vaimse kultuuripärandi registrisse kuulumist.

Tatiana Vladõkina, Venemaa Teaduste Akadeemia Uurali filiaali Udmurdi Föderaalse Uurimiskeskuse Udmurdi Ajaloo, Keele ja Kirjanduse Instituudi filoloogia uurimuste osakonna juhivteadur, filoloogia teaduste doktor

Nikolai Anisimov, Eesti Kirjandusmuuseumi folkloristika osakonna vanemteadur; Venemaa Teaduste Akadeemia Uurali filiaali Udmurdi Föderaalse Uurimiskeskuse Udmurdi Ajaloo, Keele ja Kirjanduse Instituudi filoloogia uurimuste osakonna teadur, PhD

Kroonika

Akadeemilises Rahvaluule Seltsis

26. jaanuaril pidas Jüri Metssalu ettekande “Ajaloolis-kultuurilise väärtusega maastikuobjektid kohalike kaitsealade loomisel: Härgla ja Hagudi”. Ettekande järel esitles Risto Järv aastaraamatut “Pühad allikad” (*Paar sammukest XXVII*) trükiversioon ning Liina Saarlo ja Kristi Salve tutvustasid videoloenguid “Laiuse lood I–II”.

23. veebruaril kõneles arheoloog Heiki Valk teemal “Miikse Jaanikivi ja jaanipäev läbi aegade”.

30. märtsil pidas Mari-Ann Remmel ettekande “Rännakud Rudolf Põldmäega – sissevaade tema välitööpäevikutesse 1929–1958”.

Kärri Toomeos-Orglaan

Eesti Kirjandusmuuseumi Eesti Rahvaluule Arhiivis

29. novembrist 1. detsembrini 2022 toimus Eesti Kirjandusmuuseumis ning veebis rahvusvaheline traditsioonilise laulu konverents “Meeleheitest lootusesse – kooslaulmise mõju ja tähendused”. Konverentsil osales teadlasi kokku 11 riigist, ERAst esinesid ettekannetega Andreas Kalkun, Susanna Mett, Janika Oras (ühisettekanne Celia Roosega), Liina Saarlo, Mari Sarv, Olha Petrovych ja Taive Särg. Ürituse peakorraldajad olid Janika Oras, Liina Saarlo ja Kristin Kuutma (TÜ).

3. detsembril 2022 sai veebiportaal “Seto laulupärimus” (laul.setomaa.ee) Eesti Rahvatantsu ja Rahvamuusika Seltsi tunnustuse, lokulaua “Aasta tegu”. Kodulehe autorite kollektiivi kuulusid ERAst Andreas Kalkun ja Janika Oras.

3. detsembril 2022 kuulutas SA Hiite Maja Eesti Kirjandusmuuseumis toimunud üritusel välja 2022. aasta hiite kuvavõistluse võitjad. Pärimuse auhinna Eesti Rahvaluule Arhiivilt pälvis Marko Palmi foto “Kiratsi Ristikivi panoraam” (Saaremaa, Kaarma kihelkond).

5. detsembril 2022 kõneles Liina Saarlo Klassikaraadio saates “Delta” toimunud traditsioonilise laulu konverentsist, küsitles Liina Vainumetsa.

9. detsembril 2022 toimus Palal Kodavere Pärimuskeskuses muinasjuttude töörühma seminar “Moenasjutuss pajatussen Kodavere nukar ja mõjal”. Esinesid Mall Hiie-mäe (“Mis on ühist muinasjuttudel ja pajatustel?”), Kärri Toomeos-Orglaan (“Sõjast ja sõjameestest Eesti muinasjuttudes”), Urmas Kalla (““Nii kui mõtõld, nii täüdet.” Võrokiilsist jutussist lõvvetüq vanasõnaq ja tõõsõq ütelseq”), Kristi Salve ja Liina Saarlo (videoloengu “Laiuse lugusid” tutvustus), Astrid Tuisk (“Uperpall ja roosiämm. Põhja-Tartumaa mängpärimusest”), Risto Järv (“Kodavere rahvajutud KiViKese kogukonnaportaalis”) ning Imre Nõmm ja Ergo-Hart Västriq (“Kodavere pajatused tänasel päeval. Tagasivaateid mullustele välitõõdele”).

13. detsembril 2022 osales Risto Järv koos Piret Pääriga (MTÜ Jutumaja) ja Katrin Aavaga (TLÜ) Rahvusraamatukogu arutelusarja Infomüra vestlusringis “Muinasjutud, müüdid ja maagia”, küsitles Eva Ladva.

15. ja 16. detsembril 2022 toimunud 66. Kreutzwaldi päevade konverentsil “Sõda eesti kultuuris, kirjanduses ja ajaloos” pidasid ERAst ettekanded Aivar Jürgenson (“Legend balti naisnairprietest Gruusia-Abhaasia sõjas”), Anu Korb (“Sõda argielu mälestustes”) ning Astrid Tuisk (“Poiste sõda mängult ja päriselt: mälestused Teise maailmasõja ajast”). Risto Järv andis lühiülevaate ERA lõppeva aasta tegevusest.

19. detsembril 2022 esitles Aado Lintrop Eesti Kirjandusmuuseumis raamatut “Soome-ugri reisisid” ning luulekogu “Hämara laulud” (Ilmamaa). Soome-ugri reisisid kujundas Pille Niin, toimetas Kadi Sarv ning kirjastas. Laulis Urmo Kütismaa.

22. detsembril 2022 esines Risto Järv Rakveres Lääne-Virumaa Hõbeakadeemia loengusarjas ettekandega “Ighaljad muinaslood. Juhan Kunder 170”.

14. jaanuaril 2023 käisid Taive Särg ja Mathilda Matjus Kogo Galeriis kunstnik Laura Põllu korraldatud vabakudumise töötuba saatmas laulude ja muinasjuttudega.

26. jaanuaril pidas Jüri Metssalu Eesti Kirjandusmuuseumis Akadeemilise Rahvaluule Seltsi kõnekoosolekul ettekande “Ajaloolis-kultuurilise väärtusega maastikuobjektid kohalike kaitsealade loomisel: Härgla ja Hagudi”, vaadeldes mõiste “ajaloolis-kultuuriline väärtus” tähendusi ja suhet kohapärimuse mõistega, tutvustades Rapla Vallavalitsuse tellimisel Härgla lubjakivimaardla alal ja ümbruses 2022. aastal läbi viidud uuringu tulemusi ja uut Hagudi uuringuala.

Ettekande järel esitleti raamatu “Pühad allikad” (Paar sammukest, XXVII) trüki-versiooni (koostanud Risto Järv, toimetanud Inge Annom, Risto Järv, Kadi Sarv, kaane kujundanud Pille Niin, EKM Teaduskirjastus 2022). Liina Saarlo ja Kristi Salve esitlesid videoloenguid “Laiuse lugusid” I ja II osa, loengud on vaadatavad rahvaluulearhiivi

YouTube'i-kanalil. Loengud filmis ja monteeris Janno Simm, helitötluse tegi Jaan Tamm.

31. jaanuarist 2. veebruarini toimus ERA projektiseminar-kirjutamislaager Põlva- maal Hino järve ääres, Kevvai turismitalus. Hubases õhkkonnas pandi paika regilaulu- uurimisprojekti aasta tegevuskava, viimistleti novellmuinasjuttude akadeemilist välja- annet ning paaritöösessioonides töötati uute või pooleliolevate artiklite ja ettekannetega.

4. veebruaril viis Janika Oras koos Minni Orasega läbi regilaulutoa Eesti Rahva Muuseumis.

8. veebruaril toimunud Seto leelokoolis Värskas Talumuuseumis õpetasid leelot Andreas Kalkun ja Janika Oras.

8. veebruaril pidas Risto Järv Põlva Keskraamatukogus loengu “Vaeslaps saunas: saunast rahvapärimeses ja muinasjuttudes”.

15.–16. veebruaril toimunud Eesti-uuringute Tippkeskuse lõppkonverentsil “Dialogid Eestiga – Uus algus” esinesid ERAst Ave Goršič (“Kogujate korjamine – rahvaluulear- hiivi kaastöölised kontekstis”), Andreas Kalkun (“Sakste pahe? Linnanõunik Georg von Rehekampff juhtum”) ning Mari Sarv (“Stereotüüpsed üksused regilaulus: arvutuslik vaade”). Ühisettekande pidas Mari Sarv Kadri Videri, Marin Laagi, (EKLA) ja Neeme Kahuskiga (EKRK) (“Korpuslingvistika ja kultuuriloolised kirjavehetused: korpuse loomise probleeme”). Anu Korb oli diskussant migratsiooni- ja diasporaa-uuringute töörühma ettekannete paneelis.

18. veebruaril tutvustas Janika Oras koos ansambliga Väike Hellero regilaulu varasemat ajalugu Tartu Muinaskeskuse kontserdil “Muusikaline teekond muinasajast keskajani”.

20. veebruaril pidas Janika Oras EKM saalis loengu regilauludest TÜ välistudengite eesti kultuuri kursusele.

21. veebruaril andis president Alar Karis Viimsi Artiumis toimunud “Eesti tänab” üritusel Janika Orasele üle Valgetähe V klassi teenetemärgi aastatepikkuse pühen- dunud rahvaluuleuurimise ning rahvamuusika edendamise ja populariseerimise eest.

22. veebruaril käisid Natali Ponetajev, Mathilda Matjus ja Getter Lauk esinemas Tartu Katoliku Hariduskeskuse lasteaia Eesti Vabariigi aastapäeva aktusel ning viisid läbi pärimust tutvustava tunni põhikoolis.

22. veebruaril pidas Risto Järv Viljandi Linnaraamatukogus loengu “Kuidas püüda lugu?”.

Märtsi alguseks jõudsid infosüsteemi Kivike kultuuripärandi teise digiteerimisprojekti “Vaba rahvas vabal maal (1920–1940)” käigus aastail 2021–2022 digitud Eesti Rahvaluule Arhiivi säilikud Eesti Vabariigi aegsetest ja vanematest rahvaluulekogudest: kokku 1620 säilikut (110 448 kaadrit).

2. ja 3. märtsil toimus Jõgevamaal Kuremaa lossis XVII folkloristide talvekonverents “Mängulisus ja mängimine folklooris” 14 ettekandega. Konverentsil arutleti mängulisuse üle laiemalt: kõneldi mänguasjadest, mängimisest ja mängudest mitme nurga alt, nii virtuaalses kui päris-maailmas, nii eesti, komi, baltisaksa, ainu kui Mesoameerika rahvaste traditsioonis. Konverentsi peakorraldajateks olid Ave Goršič ja Astrid Tuisk, ERA töötajatest esinesid ettekandega Helina Harend ja Astrid Tuisk (“Trihvaa, tukikas või uka-uka? Jooksumängud muutumises”).

7. märtsil toimus Tartu Ülikooli teaduskooli rahvaluuleolümpiaad üldhariduskoolidele. Andreas Kalkun osales olümpiaadi žürii töös ja viis läbi ERA ekskursiooni.

8.–10. märtsini toimus läänemeresoome regilaulu-uurimisprojekti FILTER tööseminar Kullamaal Maidla küla Viduva turismitalus. Digihumanitaaria-alast koostööprojekti rahastab Soome Akadeemia ning ERAst osalevad selles Mari Sarv ja Liina Saarlo. Seminaril keskenduti sarnaste värsside ja laulumotiivide automaatse tuvastamise meetodika küsimustele.

14. märtsil esines Eesti Kirjandusmuuseumi emakeelepäeva üritusel ERA külalis-teadur Olha Petrovõtš ettekandega “Lesja Ukrajinka: A Wonder Woman of Ukrainian Literature”. Üritusel musitseerisid Inna Lisnjak ja Helen Kõmmus.

16. märtsil pidas Mari-Ann Rimmel Rae Valla 15. ajalookonverentsil Rae Kultuuri-keskuses ettekande: “Rahvaluulekoguja “Reisuraamat”. Rudolf Põldmäe välitööpäevikud kui isikupärane ajastudokument”.

25. märtsil pidas Risto Järv jutuvestjate võrgustiku kokkusaamisel Tartus tutvustava loengu “Kust leida uusi jutte ja inspiratsiooni jutuvestmiseks – andmebaasid, arhiivid, kogumikud”.

30. märtsil esines Andreas Kalkun Eesti Rahva Muuseumi aastakonverentsil “Õige keha, vale keha?” ettekandega “Valitseja keha. Talupoja vaade”.

30. märtsil pidas Mari-Ann Remmel Akadeemilise Rahvaluule Seltsi koosolekul ettekande “Rännakud Rudolf Põldmäega – sissevaade tema välitööpäevikutesse 1929–1958”.

Risto Järv, Mari Sarv

Eesti Kirjandusmuuseumi folkloristika osakonnas

30. novembril 2022 rääkis Reet Hiimäe Vikerraadio “Huvitaja” saates andresepäeva ennetest ning Mare Kõiva mesilastest ja nendega seotud uskumustest.

6. ja 7. detsembril 2022 korraldas osakond rahvusvahelise meditsiiniantropoloogia konverentsi “Üksindus ja selle varjundid /Loneliness and its Shades” (Mediva XV). Osakonda esindasid ettekandega Reet Hiimäe (“Rituaalne üksiolek – maagilise väe kordisti või trauma?”), Piret Voolaid (“Elusügise ja eakate kujutamine eesti vanasõnades ehk vanasõnad kultuurigerontoloogia teenistuses”), Katre Kikas (“Argiüksindus ja üksindus igaviku ees: üksinduse varjundid mölder Märta Siipeni omaeluloolistes kirjutistes”), Mare Kõiva (“Kas etnopsühhiaatria pakub lahendusi üksinduse ja depressiooni vastu?”), Andrus Tins (“Fraktaalgeomeetriline üksindus: loomingu vältimatu eeltingimus?”).

9. detsembril 2022 pidas Reet Hiimäe Eesti Akadeemilise Usundiloo Seltsi ettekandepäeval “Hing ja hingestatus” ettekande “Hingeloomad eesti nüüdisusundis”.

12. detsembril 2022 toimus Rahvusvahelise Etnoloogia ja Folklooriühingu (SIEF) talvine veebinaar toiduga seotud tavadest ja pärimusest. Rituaalide ja tähtpäevade vestlusringi modereeris Mare Kõiva, assisteeris Maris Kuperjanov.

14. detsembril 2022 andis Reet Hiimäe intervjuu Aktuaalse Kaamera kultuuritoimetusele seoses raamatuga “Maarjahein ja imevesi. Pärimuslikud naiste rituaalid Eestis” (oli eetris 15.12).

14. detsembril 2022 toimus Tallinnas Viru Keskuse Rahva Raamatu kaupluses Reet Hiimäe ja Mare Kõiva raamatu “Maarjahein ja imevesi. Pärimuslikud naiste rituaalid Eestis” esitlus, vestlesid Reet Hiimäe ja raamatu projektijuht Merit Kask.

15. detsembril 2022 andis Reet Hiimäe intervjuu Krista Taimela ERR “Huvitaja” saate jaoks naiste rituaalide uurimisest (saade oli eetris 21.12).

14. ja 15. detsembril 2022 osalesid Anastasiya Fiadotava ja Liisi Laineste Krakowis (Poola) Jagielloni Ülikoolis CELSA projekti “Humour and Conflict in the Public Sphere:

An interdisciplinary analysis of humour controversies and contested freedoms in contemporary Europe” algkoosolekul.

15. ja 16. detsembril 2022 toimusid kirjandusmuuseumis 66. Kreutzwaldi päevad. Osakonda esindasid Mare Kõiva kokkuvõttega osakonna aastast; Liisi Laineste, Anastasiya Fiadotava, Sergei Troitskiy ja Guillem Castañar esinesid ühisettekandega “Meemid sotsiaalmeedias Vene-Ukraina sõja esimestel kuudel”. Reet Hiimäe ja Mare Kõiva esitlesid raamatut “Maarjahein ja imevesi. Pärimuslikud naiste rituaalid Eestis”. Mare Kõiva tutvustas kogumikku “Folkloristika perspektiivid. Vaade Eestist ja Valgevenest” sarjast “Missioon on võimalik” 3 (Sator 23).

16. ja 17. detsembril 2022 korraldas Nikolai Anisimov udmurdi ajaloo, keele ja kirjanduse instituudi, Udmurdi Riikliku Ülikooli ja Eesti kirjandusmuuseumi ühisveebinari Udmurdimaa pealinnas Iževskis ja Tartus rahvusvahelise veebinari “Udmurdi traditsiooniline kultuur kaameralaätses” (“Удмурт сям-йылолъёс камералэн синмыныз”), ettekande eesti folkloristlike ja antropoloogiliste filmide arengust pidas Mare Kõiva.

17. detsembril 2022 andis Reet Hiimäe Maalehele intervjuu pärimuslikest kaitsemehhanismidest.

24. detsembril 2022 osales Nikolai Anisimov välitööl Staraja Salja külas (Kijasovo rajoon, Udmurdimaa). Uurimise põhiteemad: matuse ja surnute mälestamise kombed.

31. detsembril 2022 läks eestrisse ajakirja Pere ja Kodu podcast, milles Reet Hiimäe rääkis aastavahetuse kommetest.

7. jaanuaril 2023 osales Nikolai Anisimov koos udmurdi folkloristi Galina Glukhovaga välitööl Hohrjaki külas (Zavjalovo rajoon, Udmurdimaa), et salvestada ja fikseerida tänapäevane sanditamist.

10. ja 11. jaanuaril osales Nikolai Anisimov välitöödel Kama-taguste udmurtide juures: Novõje Tatõšlõ külas (Tatõšlõ rajoon, Baškortostan). Uurimise põhiteemad: rahvakalendri rituaalid, matuse ja surnute mälestamise kombed.

17. jaanuaril esines Nikolay Kuznetsov Tallinnas TÜ väärikate ülikoolis loenguga “Sugulaskeeled ja keelesugulased”.

19. jaanuaril andis Nikolai Anisimov udmurdi raadios intervjuu “Minu Udmurtia”. Teema – välitöö siberi udmurtide juures.

23. jaanuaril esines Reet Hiimäe Kanal 2 saates “Õhtu!”, ta rääkis seal rituaalidest ja nende tähendusest.

28. jaanuaril ilmus venekeelses Postimehes Jan Levtšenko intervjuu Sergey Troitskiyga: “Zelenski – koomik ja sellepärast suurepärase president” (<https://rus.postimees.ee/7700730/intervjuu-zelenskiy-komik-i-poetomu-otlichnyy-prezident>).

30. jaanuaril rääkis Sergey Troitskiy venekeelses Aktuaalses Kaameras Ukraina sõjaga seostuvate lugude (“Lood sõjast”) kogumisest Eesti Kirjandusmuuseumis.

30. jaanuaril ilmus veebiartiklina Anastasiya Fiadotava, Anastasiya Astapova, Rebecca Hendershotti, Merryn McKinnoni ja Anna-Sophie Jürgensi artikkel “Injecting fun? Humour, conspiracy theory and (anti)vaccination discourse in popular meedia” (ilmub ka *Public Understanding of Science* trükiväljaandes, DOI:10.1177/09636625221147019) ning sellega seoses blogipostitus “Memes can be seriously funny: The vaccination debate on social meedia” (*Public Understanding of Science Blog*, <https://sagepubs.blogspot.com/2023/02/memes-can-be-seriously-funny.html>).

30. jaanuarist 6. veebruarini osales Nikolai Anisimov välitöödel Siberi udmurtide juures: Sverdlovo, Novopokrovka ja Krasnojarka külas, Leninsk-Kuznetskij linnas (Leninsk-Kuznetskij rajoon, Kemerovo oblast), Meždugorka ja Kamennõj külas (Krapivino rajoon, Kemerovo oblast). Uurimise põhiteemad: rahvalaulud, rahvakalendri rituaalid, sanditamine, rahvameditsiin, matuse ja surnute mälestamise kombed.

2. veebruaril ilmus Maalehes intervjuu Reet Hiimäega, kes rääkis ajakirjanikule kaitserituaalidest ja sellest, kuidas need on ajas muutunud.

7. veebruaril osales Nikolai Anisimov Denis Kornilovi filmi “Гужем шулдыр тылобурдо чирдэмен” esitlusel. Film on pühendatud tuntud udmurdi kultuurihoidjale Džakapaile (Olga Nikolaevna Solovjovale).

7. veebruaril toimus koostöös Utopia raamatupoe, Kirjanduslinn Tartu ning kultuuri-klubiga Salong Reet Hiimäe ja Mare Kõiva raamatu “Maarjahein ja imevesi. Pärimuslikud naiste rituaalid Eestis” teemal vestlusring, milles osalesid Reet Hiimäe, Eesti nõid Mari-Liis Sinilaht ning jungiaanlik analüütik ja psühhoterapeut Ruta Juzulenaite.

8. veebruaril anti Viimsi Artiumis pidulikult üle Eesti Kultuurkapitali 2022. aasta peapreemiad ja elutööpreemiad ning kujutava ja rakenduskunsti, audiovisuaalse kunsti ja rahvakultuuri sihtkapitalide aastapreemiad. Rahvakultuuri sihtkapitali folkloori aastapremia sai fraseoloog ja keeleteadlane Asta Õim eesti rahvapärase kujundkeele

ja väljendivara uurimise ja populariseerimise eest. Aastail 2020–2022 ilmus EKM Teaduskirjastuses Asta Õimu koostatud akadeemiline suurteos “Eesti kõnekäänud I–III”, mis on osutunud menukaks nii erialaspetsialistide kui ka laiemas üldsuse seas.

9. veebruaril esinesid Eesti Rahvusringhäälingu saatesarja “TeadusEST” hooaja ava-saates Tõnno Jonuks ja Mare Kõiva. Tõnno Jonuks rääkis, mida arvata väitest, et eestlane on metsarahvas ja millised on olnud inimeste suhted hiitega. Mare Kõiva rääkis eestlaste mütoloogiast.

9. veebruaril pidas Tõnno Jonuks Cambridge’i Ülikoolis sarjas “Value of Spirituality and heritage places in post-secular societies” ettekande “Creating Spiritual Places”.

9. ja 10. veebruaril osales Nikolai Anisimov Iževskis (Udmurtia) II rahvusvahelisel konverentsil “Просветительство в истории и современном развитии литературы, культуры и образования народов России” ettekandega “Поминки по случаю: особенности и бытование в удмуртской культуре” (Iževsk, Udmurdima).

10. veebruaril korraldasid Sergey Troitskiy ja Mare Kõiva kirjandusmuuseumis venekeelse rahvusvahelise konverentsi “Koha kultuuriline maine ja mentaalne kaart post-imperiaalses vaates”. Mare Kõiva pidas ettekande “Saaremaa: kuulsusrikas ajalugu ja kohalik identiteet”, üles astusid ka Sergei Troitskiy (“Koha kultuuriline maine ja mentaalne kaart: heuristiline potentsiaal”) ja Anna Troitskaya (“Kohad ja mittekohad Peterburi ja Narva materjalil”). Konverents oli jälgitav ka Teamsis. Kava: <https://www.folklore.ee/rl/fo/konve/2023/mentalmal/>.

15. ja 16. veebruaril korraldas osakond (toimkonnas Mare Kõiva, Piret Voolaid, Liisi Laineste ja Anne Ostrak) Eesti-uuringute Tippkeskuse lõppkonverentsi “Dialogid Eestiga. Uus algus”. Osakonda esindasid ettekandega Mare Kõiva, Anne Ostrak, Piret Voolaid, Liisi Laineste (“Eesti-uuringute Tippkeskuse seitse tegevusaastat”), Eda Kalmre (“Kokkuvõtvalt narratiiviuuringute uurimiserühma tööst”), Mare Kalda (“Üheksakümmend jututüüpi. Aardenarratiivide kaug- ja lähilugemine”), Andrus Tins ja Reet Hiimäe (“Research of technology folklore: Discoveries, potentials and challenges”), Anastasiya Fiadotava ja Liisi Laineste (“Heroes and villains in memes on the 2022 Russian invasion of Ukraine”), Katre Kikas (“Jaan Saalvergi elulood: enesemadaldusest avaliku elu tegelaseks”), Tõnno Jonuks (“Pärimuslikud pühapaigad keset religiooni, rahvusluse ja turismi arenguid”), Mare Kõiva (“Haldjad: Revisited”).

Konverentsi toetasid Euroopa Liit Euroopa Regionaalarengu Fondi kaudu (Eesti-uuringute Tippkeskus TK 145) ja Eesti Kirjandusmuuseumi uurimisprojekt “Folkloori narratiivsed ja uskumuslikud aspektid”.

16. veebruaril pidas Reet Hiimäe Eesti Rahvakultuuri Keskuses loengu siirderiitustest.

17.–24. veebruarini osales Nikolai Anisimov Prantsusmaal (Nizzas ja Pariisis) udmurdi päevadel, ta esines loengutega udmurdi kultuurist, esines etnotrioga “AR-GOD” ja osales udmurdi õhtul Pariisis. Udmurdi päevad korraldas INALCO professor Eva Toulouze.

17. veebruaril ilmus Tartu Postimehes Raimu Hansoni intervjuu Eda Kalmrega (“Tartu tulemine / Lilla Daam kimbutab nüüd meeste asemel naisi”, vt <https://tartu.postimees.ee/7714446/tartu-tulemine-lilla-daam-kimbutab-nuud-meeste-ase- mel-naisi>).

17. ja 18. veebruaril osales Mare Kõiva Tartu Ülikooli Narva kolledžis Ungari rahvusluuletaja Sándor Petőfi 200 konverentsil, kus pidas ettekande “Vabadusest, kuidas kirjandus mõjutab meie keskkonda”.

18. veebruaril pidas Eda Kalmre näituse “Kunst või teadus” raames KUMUs loengu “Inimliha vorstivabrik. Uurimus Tartu sõjajärgsest kuulujutust” (<https://kumu.ekm.ee/syndmus/kumu-17-eda-kalmre-loeng-inimliha-vorstivabrik-uurimus-tartu-sojajargsest-kuulujutust/?fbclid=IwAR3AM-hjhZYFAQDKLtT2hZl0ThH-7tFNZNXtNwCFowvTBJCT4aHRPrIYiaE>).

20. veebruaril osales Mare Kõiva vabariikliku õpilastööde konkursikomisjoni töös.

Märtsikuus valmistas Sergey Troitskiy ette XV rahvusvahelist teaduskonverentsi “Laughter and its features” Eesti Kultuurkapitali toel.

Märtsikuus valmistas Sergey Troitskiy ette materjale “Soome-ugri kirjanduskohviku (SUKK)” korraldamiseks koos Eesti Keele Instituudiga.

1. märtsist 1. aprillini oli Eda Kalmre muuseumipoolne koordinaator-esindaja Haapsalu Õudusfilmide Festivali ja Apollo hirmujuttude kogumises (vt <https://hoff.ee/artikkel/ouduslugude-konkurss-2023/?fbclid=IwAR3ojebKVVW5BzOOlqh1rIDVgNelT3NqwWU b7yohMSMfVABCWa0d-RT10Hrw>).

2. märtsil osales Mare Kõiva vabariikliku õpilastööde konkursikomisjoni töös.

4. märtsil andis Eda Kalmre Kuku raadios saates “Siin” Neeme Rauale intervjuu kuulujuttude teemal.

5. märtsil pidas Reet Hiimäe Põlistarkuste ja rahvaravi koolis loeng-töötoa pärimuslikest naiste rituaalidest Eestis.

6. märtsil oli ETV2 saates “Plekktrumm” külas Reet Hiimäe, kes arutles, kas naiste arvul parlamendis on tähtsust ja millist vaadet naiste rolli mõtestamisel ühiskonnas pakub eesti rahvapärimus.

7. ja 8. märtsil toimus Tartu Ülikooli rahvaluuleolümpiaad, mille korraldustoimkonna ja žürii üks liige oli Reet Hiimäe.

8. märtsil oli TV3 saate “Stuudio” külaliseks Mare Kõiva, kes rääkis kommetest ja rituaalidest seoses naistega ja naistele pühendatud tähtpäevadega meie kultuuriruumis.

10.–13. märtsini osalesid Mare Kõiva, Tõnno Jonuks ja Nikolay Kuznetsov Valmieras Tartu Ülikooli ja Eesti Kirjandusmuuseumi ühisseminaril “Arktika kultuurid II”.

11. märtsil läks ajakirja Pere ja Kodu podcastis eetrisse Reet Hiimäe ettekanne “Uskumused ja kombed seoses lapsesaamisega”.

17. märtsil pidas Reet Hiimäe ettekande “Patuoinad ja rahutud hinged: süükontseptsioonidest eesti pärimuses” TLÜ aastapäeva tähistamise ürituste paneelis “Kollektiivne süü. Narratiivid 21. sajandil”.

19. märtsist 17. aprillini osales Nikolai Anisimov Udmurdimaa eri rajoonides välitöödel. Uurimise põhiteemad: rahvalaulud, rahvakalendri rituaalid, rahvameditsiin, matuse ja surnute mälestamise kombed.

27. märtsist saab Eesti Kirjandusmuuseumi fuajees vaadata Natalia Ermakovi koostatud fotonäitust “Naine ersa ja mokša kultuuris”. Näitus peegeldab naise rolli ühiskonnas, kus ka tänases igapäevaelus on säilinud palju traditsioonilist. Naised loovad teatud oma maailma ja mõjutavad selle kaudu ümbritsevat. Fotod on pildistatud Mordvamaa välitöödel aastatel 2000–2015.

30. märtsil pidas Reet Hiimäe Tartu Ülikooli vaimse tervise konverentsil “Sõna jõud” ettekande “Sõna vägi”.

30. ja 31. märtsil osales Reet Hiimäe Eesti Rahva Muuseumi konverentsil “Õige keha, vale keha” ettekandega “Kehalisusest pärimuslikes naiste rituaalides”.

5. aprillil pidas Reet Hiiemäe Tallinnas väarikate ülikoolis ettekande “Tervis ja vaimne heaolu Eesti pärimuses”.

Osakonna seminarid

Seminare toetavad Eesti Kirjandusmuuseumi teadusprojekt EKM 8-2/20/3 ning Euroopa Liit Euroopa Regionaalarengu Fondi kaudu (Eesti-uuringute Tippkeskus TK 145), nende toimumise tagab Mare Kalda.

30. jaanuaril esines Tõnno Jonuks ettekandega “Loomarepresentatsioonid ja looma-sümboolika Eestis (ja lähiumbruses) kiviajast digiajastuni”. Ta andis ülevaate, kuidas on loomi läbi Eesti ajaloo sümboolsetel eesmärkidel kasutatud, alustades kiviaegsetest hammasripatsitest, läbi erinevate perioodide loomafiguuride ja -piltide narratiivsete vormideni. Väga eripalgeline allikmaterjal eeldab erinevaid uurimismeetodeid ja interdistsiplinaarsust, kuid potentsiaal jõuda millegi uueni on suur.

6. veebruaril pidas Reet Hiiemäe ettekande “Kaitsemaagia tänapäeval: kogumisest ja uurimisest”. Ettekanne pakkus üldistusi tänapäeva kaitsemaagiliste uskumuste trendide kohta, kuid tõstatas ka küsimusi, kuidas sellist materjali representatiivsemalt koguda ja millised võiksid olla selle uurimisväljundid.

13. veebruaril pidas Aleksandr Panchenko ingliskeelse ettekande “Ökosüsteemid ja “meeleviirused” folklooriuuringutes: kas folkloristika vajab memeeetikat” (“Ecosystems” and “mind viruses” in folklore research: Does folkloristics need memetics?”). Ettekanne käsitles memeeetika ja “kultuuriepidemioloogia” rakendatavust tänapäeva folklooriuuringutes.

27. veebruaril olid vaatluse all Pihkva oblastis Neveli ümbruses elanud vanausuliste keelenäited. Ettekande “Pihkva oblasti Neveli vanausuliste keelest” pidas Tartu Ülikooli vene keele kaasprofessor Anastasiia Ryko.

13. märtsil käsitleti rituaale töökohal: “Rituaalid erialases igapäevatoös”.

“Kultuurid sõjas”

Seminare toetab Euroopa Liit Euroopa Regionaalarengu Fondi kaudu (Eesti-uuringute Tippkeskus TK 145), seminare korraldab Sergey Troitskiy.

12. detsembril 2022 olid veebiseminaril arutlusel politiseeritud soolisuus, hüpermaskuliinse liidri kuvand ning protsess, kuidas kinokunsti vahenditega on Vene ühis-

konnas valitsevast mehelikust vaatamisviisist kujundatud militariseeritud “sõjapilk”, mis valitseb nii koduses elus kui ka geopoliitikas. Esinesid postsoveti ajaloo ja poliitika uurija Elizabeth A. Wood (MIT): “Early Warning Signals for the War in Ukraine: Gender Systems in the Putin Autocracy” (“Varased hoiatavad signaalid Ukraina sõja eel: Putini autokraatia sooline süsteem”) ja Sergei Akopov (Berliini Vaba Ülikool): “Our wounds are our “punctums”: the “war gaze” on biopolitics of feminine loneliness in Russian cinemascape” (“Meie haavad on meie “punctumid”: “sõjapilk” naiseliku üksilduse biopoliitika vene filminduses”). Akopov rakendas R. Barthesi töös “Camera Lucida” leiduvaid ideid seletatavast ja kodeeritust (*studiumist*) versus seletamatult olevast, juhuslikult tekkivast tervikust (*punctumist*).

23. jaanuaril 2023 kuulati veebiseminaride sarja “Kultuurid sõjas” 4. kohtumisel “Kultuur kui võitlusväli ja relv” ettekandeid koodivahetusest, propaganda mehhanismidest ning väärtusloomest ja normatiivsusest kultuuris.

Anna Verschik (Tallinna Ülikool) arutles teemal “Keele valik ja (tagasipöörav) keelemuutus Ukraina kirjanike näitel” (“Language choice and (reversing) language shift, with a discussion of examples of some Ukrainian poets and writers”). Ettekandes vaadeldi juba pärast 2014. aasta Maidani sündmusi alanud ja üha enam hoogustuvat keelevahetusprotsessi varasemalt ukraina keelelt vene keelele üleminekust uuesti ukraina keele kasutuselevõtule. Mark Lipovetsky (Columbia Ülikool) pidas ettekande “Kas uus ametlik stiil?” (“A new official style?”). Maja Soboleva (Marburgi Philippi Ülikool) süvenes kultuuri väärtusfilosoofiasse inspireerituna sententsist “Kui kõnelevad kahurid, siis muusad vaikivad” (“While the guns are firing, the muses are silent”).

20. veebruaril veebiseminaride sarja “Kultuurid sõjas” 5. kohtumisel “Ära ütle midagi!” Sõda kui isiklik ja kultuuritrauma. Tekkimise mehhanismid ja toime” (“Don’t say anything!” War as an individual and cultural trauma: mechanisms of construction and how it works”) käsitlesid kolmest ettekandest kaks sõjapõgenike psühholoogilist toimetulekut ja professionaalse abi võimalusi. Kliiniline psühholoog ja terapeut Alyona Ivanova rääkis sõnavõtus “Psühholoogilisest toest sõjapõgenikele Venemaal: probleemid, ressursid ja tegelikkus” (“Psychological support for war refugees in Russia: problems, resources, reality”) vabatahtlike nõustajate kogemustest. Kliinilise psühholoogia vaatepunktist lähtus ka Inga Ignatieva esinemine “Lapse psühholoogilised põhivajadused, sõja laastav mõju ja ukraina psühholoogide kaasamine nõustamistöösse Eestis” (“Basic psychological needs of a child, the destructive influence of war, assistance to Ukrainian psychologists in Estonia”). Alexander Karenin-Smakotin jutustas lugusid ukraina põgenike elust Venemaal (“Several episodes Ukrainian refugees life in Russia.

Ettekannete lühikokkuvõtted ja esinejate tutvustused <https://www.folklore.ee/rl/fo/konve/2022/cultures/index.html> Seminar 5.

20. märtsil oli veebiseminaride sarja “Kultuurid sõjas” 6. kohtumine “Sõja visuaalne kujutamine meedias”. Ingliskeelse ettekande “Odessa linnaruumi visualiseerimise uusi tendentse sõja tingimustes” (“New tendencies of visualization of Odessa urban space in war circumstances”) pidas professor Victor Levchenko.

Asta Niinemets

Tartu Ülikooli eesti ja võrdleva rahvaluule osakonnas

17. novembril 2022 pidas folkloristika doktorant Danila Rygovskiy Akadeemilise Rahvaluule Seltsi koosolekul ettekande “Surmakarikas: suremise kirjeldused Siberi vanausuliste kaasaegses kirjanduses”.

6. detsembril 2022 pidas Maria Mayerchyk (Philipp Schwartz Fellow) loengu “Intimacy Before Sexuality: Genealogy of Prytula Custom”.

9. detsembril 2022 toimus Eesti Akadeemilise Usundiseltsi, TÜ eesti ja võrdleva rahvaluule osakonna ja korporatsioon Vironia ühine talvekonverents “Hing ja hingestatus usundiloos, rahvausus ja folklooris”. Esinesid EAUSi president Madis Arukask, Ain Riistan (“Vaim, hing ja ihu Uues Testamendis”, Roomet Jakapi (“Henry More'i hingekäsituse eripärad 17. sajandi filosoofia kontekstis”), Haozhen Li (“Šamaanid ja loomavaimud tänapäeva Kirde-Hiinas: rahvausu dünaamika”), Reet Hiimäe (EKM, “Hingeloomad eesti nüüdisusundis”), Merili Metsvahi (“Hing modernismieelses ja -aegses maailmas rahvalaulude ja konstellatsiooniteooria näitel”), Ülo Valk (“Kummitavad hinged: tähelepanekuid eesti rahvausundi hingefenomenoloogiast”). Vestlusringi “Hingeuskumustest tänapäeva Eestis” juhatas Ain Riistan.

12. detsembril 2022 pidas DoRa Plus külalisdoktorant (Ashoka Ülikool, India) Malay Bera Zoomi vahendusel loengu India kväärimuinasjuttudest (“Fairy Tales for the Queer Desi”: New Paradigms in South Asian Storytelling Traditions”).

13. detsembril 2022 osales eesti ja võrdleva rahvaluule kaasprofessor Risto Järv koos Piret Pääriga (MTÜ Jutumaja) ning Katrin Aavaga (TLÜ) Rahvusraamatukogu arutelusarja Infomüra vestlusringis “Muinasjutud, müüdid ja maagia”, küsitles Eva Ladva (vt <https://www.youtube.com/watch?v=2apk-V4gQIM>).

15. detsembril 2022 pidas Helsingi Ülikooli teadur ja Tartu Ülikooli eesti ja võrdleva rahvaluule kaasprofessor Elo-Hanna Seljamaa ettekande “Kultuuriautonomia võimastusest ja võimalustest Eestis”.

17. jaanuaril 2023 pidas Charles Ramble (EPHE – PSL Ülikool, CRCAO, Pariis) eesti ja võrdleva rahvaluule osakonnas avatud loengu “Thread Crosses and Their Use in Tibetan and Himalayan Rituals”.

Veebruaris käis Kristel Kivari kõnelemas Folkloorinõukogu podcastis Folksti. Vestlust saab kuulata aadressilt <https://folkloorinoukogu.ee/podcastid/>.

22. veebruaril avas Rooma Sapienza ülikoolis näituse “Veelinnurahvas. Lennart Meri filmiekspeditsioonid 1969–1988” (näituse koostaja Fenno-Ugria asutus) Fenno-Ugria asutuse juhatuse esimees Madis Arukask, kes pidas sealsamas toimunud seminaril ettekande läänemeresoome animismist (https://web.uniroma1.it/seai/sites/default/files/allegati_notizie/LINGUE%20E%20CULTURE%20URALICHE.pdf).

22. märtsil pidas Madis Arukask Tallinnas Fenno-Ugria hõimuklubis ettekande “Usk, lootus ja meeleheide – soome-ugri rahvaste kirjalikud eeposed (<https://fennougria.ee/sundmus/usk-lootus-ja-meeleheide-soome-ugri-rahvaste-kirjalikud-eeposed/>).

23. märtsil pidas Riia Stradiņši ülikooli kommunikatsiooniteaduskonna juhtivteadur Agita Misāne inglisekeelse loengu “Perception of Death and Imagined Afterlife in Latvian Traditional and Contemporary Religious Cultures” (“Surma tajumine ja kujuteldav surmajärgsus läti traditsioonilises ja kaasaegses kultuuris”). Ta keskendus sellele, kuidas traditsioonilised tõekspidamised kajastuvad nii religioosesis kui ilmalikes arvamustes. Käsitleti ka suhtumist eutanaasiasse, enesetappudesse, elundidoonorlusse.

30. märtsil pidas Mari-Ann Remmel Akadeemilise Rahvaluule Seltsi koosolekul ettekande “Rännakud Rudolf Põldmäega – sissevaade tema välitööpäevikutesse 1929–1958”.

Kaitstud doktoritööd

Pihla Maria Siim kaitses **9. detsembril** Ida-Soome Ülikoolis folkloristika erialal doktoritööd hargmaistest peredest Eesti-Soome-Loode-Venemaa piiriüleises ruumis, töö on kättesaadav aadressil <https://erepo.uef.fi/handle/123456789/28721>.

Pema Choedon kaitses **18. jaanuaril** folkloristika erialal doktoritööd “Unseen homeland: the construction of Tibet in the diaspora” (“Tundmatu kodumaa: välistiibetlaste ettekujutused Tiibetist”). Juhendajad professor Ülo Valk ja kaasprofessor Anastasiya Astapova (mõlemad Tartu Ülikool), oponent professor Charles Ramble, École pratique des hautes études (Prantsusmaa).

Kaitstud magistriprojekt

Chahal Garg kaitses **13. märtsil** “Folkloristika ja pärandirakenduste” kaval magistriprojekti “Craftech Futures: Käsitöö ja tehnoloogia konvergenstsi spekulatiivsed tulevikud”. Juhendaja Elo-Hanna Seljamaa, oponent Kairi Lentsius (Kõrgem Kunstikool Pallas).

Kaitstud bakalaureusetöö

Lisanna Lajal kaitses **23. jaanuaril** Tartu Ülikoolis bakalaureusetöö “Eesti räpptehtide ja rahvaluule poeetika võrdlev analüüs”.

Liilia Laaneman-Nekoliak

NEWS IN BRIEF

Udmurt cultural heritage through a camera lens

An overview of an international webinar on 16 and 17 December 2022 by Tatiana Vladykina and Nikolai Anisimov.

Calendar

A brief summary of the events of Estonian folklorists from December 2022 to April 2023.